

VESTIGIA

Archeologie & Cultuurhistorie

Archeologisch vooronderzoek ten behoeve van de herontwikkeling van
plangebied Haarweg 2-Overberg, gemeente Utrechtse Heuvelrug

Een Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven

V2020

Archeologisch vooronderzoek ten behoeve van de herontwikkeling van plangebied Haarweg 2-Overberg, gemeente Utrechtse Heuvelrug

Een Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven

Rapportnummer: V2020

Projectnummer: V20-4514

ISSN: 1573 – 9406

Status en versie: Definitief, versie 2.0

In opdracht van: SAB

Rapportage: D. Ijdo & E. Eimermann

Plaats en datum: Amersfoort, 21 december 2020

Niets uit dit werk mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, daaronder mede begrepen gehele of gedeeltelijke bewerking van het werk, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Vestigia BV

Projectgegevens	
Initiatief	Woningbouw
Toponiem / locatie	Haarweg 2 (feitelijk Haarweg 1A)
Plaats	Overberg
Gemeente	Utrechtse Heuvelrug
Provincie	Utrecht
Opdrachtgever	SAB Frombergdwarsstraat 54 6814 DZ Arnhem
Contactpersoon opdrachtgever	D. de Bruijn
Bevoegd gezag	Gemeente Utrechtse Heuvelrug
Contactpersoon namens bevoegd gezag	Gemeentelijk archeoloog P. Weterings
Deskundige namens bevoegd gezag	Gemeentelijk archeoloog P. Weterings
Beheer en documentatie	Provinciaal Archeologisch Depot Utrecht Vlampijpstraat 87a 3534 AR Utrecht
Contactpersoon	M. de Jong
Uitvoerder en documentatie	Vestigia BV <i>Archeologie & Cultuurhistorie</i>
Projectleider	C.W. Koot (53020204)
Sr. KNA-archeoloog	E. Eimermann (36986242)
Projectmedewerkers veldwerk	R.M. Brouwer (KNA-archeoloog MA, 66367257) D. Ijdo (KNA-archeoloog BA, 87431638) W. Jongbloed (veldmedewerker)
Uitvoering onderzoek	27 oktober 2020

Locatiegegevens	
Oppervlakte plangebied	7910 m ²
Oppervlakte te onderzoek gebied	3671 m ²
Diepte grondwerkzaamheden	0,8 m -mv
Huidig grondgebruik	Garage (buiten gebruik), verharding met klinkers, tegels, struiken
Onderzoeksmelding	4905063100
Soort onderzoek	IVO-P BRL 4000 Protocol 4003 KNA 4.1
Centrumcoördinaten plangebied	164.210 / 449.270
Kaartblad (1:25.000)	39E

Controle	
Gecontroleerd door	C.W. Koot sr. KNA-archeoloog (53020204), d.d. 9-12-2020
Ter goedkeuring voorgelegd aan de opdrachtgever	SAB D. de Bruijn, d.d. 10-12-2020
Ter goedkeuring voorgelegd aan het Bevoegd Gezag	Gem. Utrechtse Heuvelrug P. Weterings, d.d. 10-12-2020 Beoordeeld 15-12-2020
Ter goedkeuring voorgelegd aan het provinciaal Depot Utrecht	Het depot is geraadpleegd
Status	Definitief

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1 Inleiding.....	5
1.1 Plangebied en projectomgeving.....	5
1.2 Doel van het onderzoek	6
1.3 Onderzoekseisen en -vragen	6
1.4 Leeswijzer	7
2 Landschappelijk en archeologisch kader.....	8
2.1 Gespecificeerde archeologische verwachting.....	8
3 Onderzoeksmethode	10
3.1 Voorbereiding en veldwerk	10
3.2 Uitwerking en rapportage	12
3.3 Medewerkers onderzoek	12
4 Resultaten veldonderzoek	13
4.1 Landschap en bodem.....	13
4.2 Sporen en structuren.....	17
4.3 Vondsten.....	18
4.4 Monsters.....	19
5 Conclusie en advies.....	20
5.1 Conclusie veldonderzoek.....	20
5.2 Waardering.....	20
5.3 Selectieadvies	20
6 Formele beantwoording onderzoeksvragen.....	21
Literatuur en digitale bronnen.....	23
Afbeeldingen, kaarten en bijlagen.....	23

Samenvatting

Vestigia heeft een proefsleuvenonderzoek verricht in het plangebied 'Haarweg 2' te Overberg in de gemeente Utrechtse Heuvelrug. Het proefsleuvenonderzoek betrof het noordelijk deel van het plangebied, enerzijds omdat hiervoor een hogere archeologische verwachting geldt. De weg langs het noorden van het plangebied dateert uit de Nieuwe tijd en historisch geografisch onderzoek heeft aangetoond dat langs de weg boerderijen waren gelegen in een soort van lintbebouwing. Tevens is bij controlerend booronderzoek een paleo-sol in de top van het gele dekzand geconstateerd, die vermoedelijk in het Laat-Pleistoceen dateert en mogelijk vuursteen en houtskool kan bevatten. Anderzijds zal het noorden worden bebouwd, waarvoor drie bouwkuipen tot ca. 0,8 m onder het maaiveld zullen worden uitgegraven.

In de proefsleuven zijn geen sporen en vondsten aanwezig, ook niet in de paleo-sol waarvan in de meest westelijke proefsleuf vijf zeefvakken zijn gezeefd die evenmin fijn, klein vondstmateriaal hebben opgeleverd. Met behulp van de profielkolommen in de proefsleuven is wel geconstateerd dat deze paleo-sol wijder verbreid in het plangebied aanwezig is. Aangezien een sporen- en/of vondstconcentraties afwezig zijn en strooivondsten in de oude bouwvoor ook zo goed als afwezig zijn, luidt de conclusie dat hier geen archeologische vindplaats is gelegen en zijn aanvullende maatregelen in het kader van de gemeentelijke archeologische monumentenzorg niet nodig.

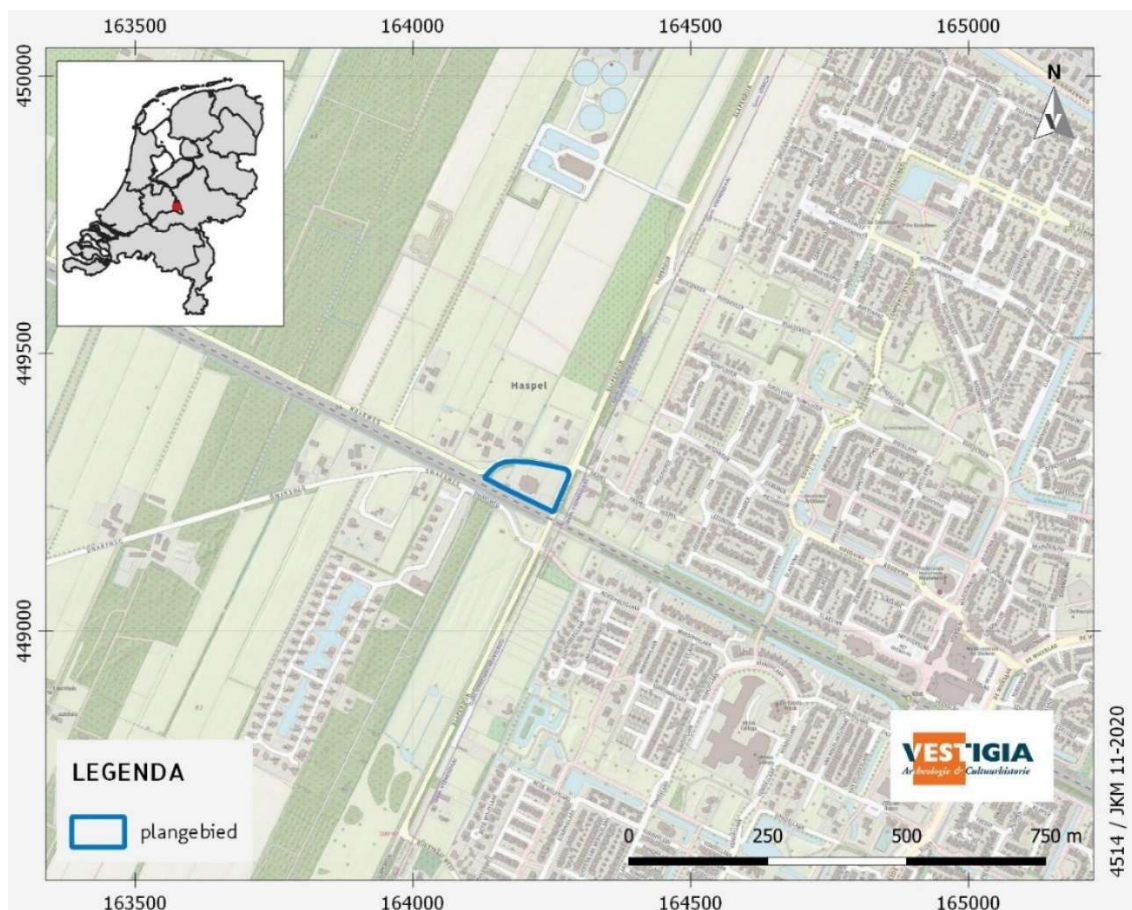
Niettemin dient één kanttekening te worden gemaakt. Tot de weinige vondsten behoort een scherv van een artilleriegranaat uit de Tweede Wereld. Sporen van een inslagkrater ontbreken in de proefsleuven, en het kan een fragmenten zijn van een vinder die het vervolgens hier heeft weggegooid. Niettemin is het raadzaam om na te gaan deze omgeving onder vuur heeft gelegen (de spoorweg?) en als dat zo is, dient rekening te worden gehouden met de mogelijke aanwezigheid van niet gesprongen explosieven.

1 Inleiding

1.1 Plangebied en projectomgeving

SAB is betrokken bij de herontwikkeling van het 7.910 m² grote plangebied Haarweg 2 te Overberg, gemeente Utrechtse Heuvelrug (Afbeelding 1, zie ook Kaart 1). Het plangebied bestaat grotendeels uit verharding met klinkers en tegels. In het midden van het plangebied staat een voormalige garage. Binnen het plangebied is de bouw gepland van huizen waarvoor drie bouwkuipen worden uitgegraven (Afbeelding 2). Voorafgaand aan de ontwikkelingen is in kaart gebracht door middel van een bureauonderzoek en een booronderzoek welke archeologische waarden mogelijk in het geding zijn.¹ Op basis hiervan is aanbevolen het noordelijk deel van het plangebied nader te onderzoeken met proefsleuven, met speciale aandacht voor steentijdresten (Paleolithicum) in één proefsleuf in het westen. Dit advies is overgenomen door de archeologisch deskundige van de gemeente Utrechtse Heuvelrug.

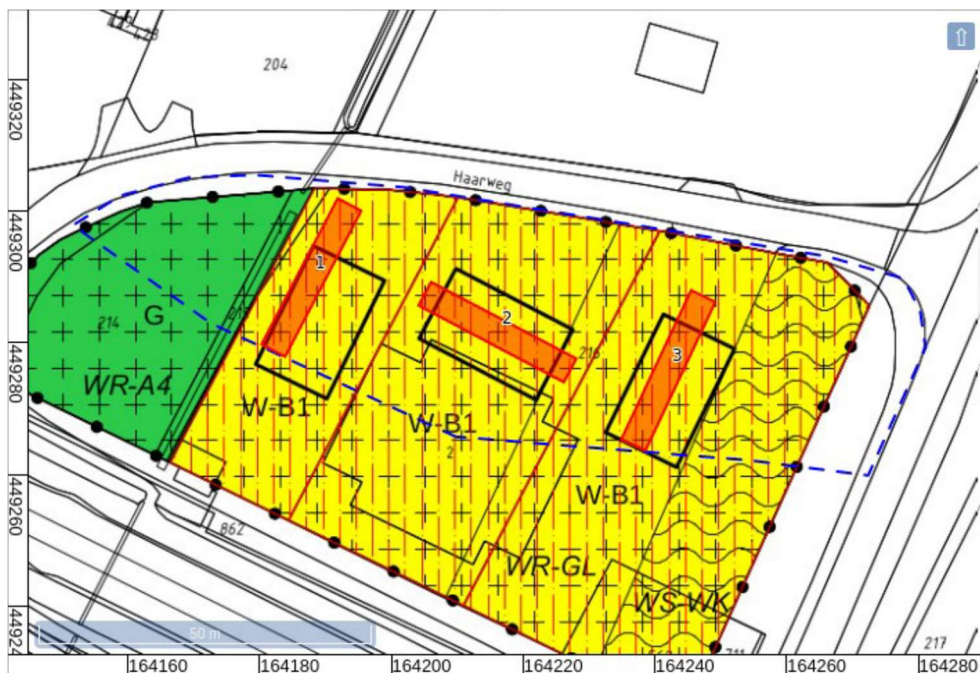
Het archeologisch proefsleuvenonderzoek toetst de archeologische verwachting op basis van het genoemde bureau- en booronderzoek en wanneer archeologische grondsporen en vondsten aanwezig zijn, behoren die te worden gedocumenteerd en verzameld zodat daarvan de aard, omvang, ouderdom en kwaliteit kan worden vastgesteld middels de waardebeoordeling conform bijlage IV van de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.1). Voor dit proefsleuvenonderzoek is een Programma van Eisen opgesteld.²

Afbeelding 1: Locatie van het plangebied. Bron: OpenTopo achtergrondkaart, CC-BY Ministerie van Veiligheid en Justitie - Instituut Fysieke Veiligheid 2018.

¹ Beckers 2020.

² De Boer 2020.

Afbeelding 2: PvE-Puttenplan (in oranje) op verbeelding nieuw bestemmingsplan. De zwarte omlijnningen zijn de bouwputten. Bron: Figuur 14 De Boer 2020.

1.2 Doel van het onderzoek

Het doel van het inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven is in algemene zin het aanvullen en toetsen van het gespecificeerde verwachtingsmodel, dat gebaseerd is op het vooronderzoek, en specifiek om vast te stellen of er een betekenisvolle archeologische vindplaats aanwezig is, en waar mogelijk het bepalen van de inhoudelijke en fysieke kwaliteit (waaronder de begrenzingen) van aangetroffen archeologische sporen en vondsten aan de hand van de aard, ouderdom, omvang en conservering op basis waarvan besloten kan worden of het onderzoeksgebied kan worden vrijgegeven of dat aanvullende mitigerende maatregelen in het kader van de gemeentelijke AMZ noodzakelijk zijn.

1.3 Onderzoekseisen en -vragen

In het Programma van Eisen zijn de onderzoeksvragen geformuleerd die door middel van het archeologische proefsleuvenonderzoek dienen te worden beantwoord. De antwoorden op de vragen zijn terug te vinden in hoofdstuk 6.

De vragen bij het inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven zijn:

1. Wat is de lithologische, lithogenetische en geologische bodemopbouw van het onderzoeksgebied?
2. In welke mate is het onderzoeksgebied verstoord?
3. Indien sporen en/of structuren aanwezig zijn, wat is de aard, omvang, datering, fasering en conserveringstoestand van de sporen en structuren?
4. Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig en hoe is de conserveringstoestand van de verschillende vondstcategorieën?
5. Wat is de datering van de archeologische vondsten, tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij en hoe is de conserveringstoestand?
6. Wat is de ruimtelijke spreiding van de archeologische resten, zowel horizontaal als verticaal / stratigrafisch?
7. Conclusie: zijn binnen het onderzoeksgebied één of meer archeologische vindplaatsen aanwezig? In het bijzonder:
 - A. Zijn er resten uit het Paleolithicum aanwezig? (zo ja, omschrijf)
 - B. Zijn er resten uit de Middeleeuwen of Nieuwe tijd aanwezig? (zo ja, omschrijf)

8. Hoe passen eventueel aangetroffen resten binnen het nu bekende beeld van de bewoningsgeschiedenis van de regio?
9. Is sprake van (een) behoudenswaardige vindplaats(en) op basis van de criteria voor het waarderen van vindplaatsen uit KNA 4.1?
10. Bij afwezigheid van archeologische resten; wat is hiervoor de verklaring?
11. Is vervolgonderzoek noodzakelijk en in welke vorm?

1.4 Leeswijzer

Het rapport gaat eerst in op het landschappelijk en archeologisch kader (hoofdstuk 2), waarna de onderzoeksmethode (hoofdstuk 3) en resultaten van het veldonderzoek aan de orde komen (hoofdstuk 4). Het rapport sluit af met een conclusie waarin de onderzoeksvragen worden beantwoord en de vindplaats wordt gewaardeerd, alsmede een selectieadvies wordt afgegeven.

2 Landschappelijk en archeologisch kader

In 2020 heeft Bureau voor Archeologie een archeologisch bureau- en inventariserend veldonderzoek door middel van verkennende boringen uitgevoerd in het kader van de voorgenomen werkzaamheden.³

Voor de leesbaarheid zal hieronder de gespecificeerde archeologische verwachting worden beschreven. Voor een volledige beschrijving van de landschappelijke-, archeologische-, en cultuurhistorische context verwijzen wij naar de rapportage van het vooronderzoek. Deze zijn respectievelijk terug te vinden onder paragraaf 2.3, 2.5 en 2.4.

2.1 Gespecificeerde archeologische verwachting⁴

Het plangebied bevindt zich in het dekzandgebied van de Gelderse Vallei, op een paraboolvormige dekzandrug. Dit gebied is door een slechte waterhuishouding tussen 3850 en 2750 v. Chr. vernat en zelfs verdrongen waardoor veen is ontstaan. Vanaf deze periode zal het plangebied niet bewoonbaar zijn geweest. Het veengebied is ontgonnen in het begin van de Late Middeleeuwen. Door deze ontginning en de in het gebied rondom Veenendaal grootschalige veenwinning is het veen zo goed als verdwenen in de bodemopbouw. Het noorden van het plangebied werd vroeger doorkruist door de Dwarsweg. Aan weerszijden van deze weg was een bewoningslint met boerderijen en bijgebouwen aanwezig. In het noorden van het plangebied kunnen dus archeologische waarden uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd worden verwacht. De verwachting wordt als volgt gespecificeerd per tijdsperiode.

Complex 1:

1. Datering: Laat-Paleolithicum-Neolithicum.
2. Complextype: Jacht- en extractiekampen.
3. Omvang: Kleine omvang (ca. 500 m²).
4. Diepteligging: Een eventueel vondstniveau zal zich bevinden in de top van de podzolbodem (A-, E- en B-horizonten) of in de dunne bodemlaag boven in het gele zand zoals vastgesteld in het westen van het plangebied, een eventueel sporenniveau (haardkuilen) zal zich manifesteren in de top van de C-horizont.
5. Gaafheid, conservering: Vanwege de zure omstandigheden in het dekzand zijn artefacten van organische aard vergaan. Indicatoren zoals vuursteen zijn nog wel bewaard gebleven.
6. Verstoringen: Door bouw- en sloopactiviteiten in de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd in het noorden van het plangebied en in de tweede helft van de 20^e eeuw in het gehele plangebied kunnen archeologische resten zijn vergraven.
7. Locatie: Hele plangebied.
8. Uiterlijke kenmerken (prospectie kenmerken): Archeologische resten kenmerken zich door een spreiding van vuursteenartefacten met een lage vondstdichtheid.

Complex 2:

1. Datering: Late Middeleeuwen-Nieuwe tijd.
2. Complextype: Wegdek van de Dwarsweg met aan weerszijden boerderijen en bijgebouwen.
3. Omvang: Kleine tot middelmatige omvang (ca. 500 tot 2.000 m²).
4. Diepteligging: Een eventueel vondstniveau zal zich bevinden in de basis van het plaggendeek en top van de podzolbodem (A-, E- en B-horizonten), een eventueel sporenniveau zal zich manifesteren in de top van de C-horizont.
5. Gaafheid, conservering: Vanwege de zure omstandigheden in het dekzand zijn artefacten van organische aard vergaan. Indicatoren zoals aardewerk zijn nog wel bewaard gebleven.
6. Verstoringen: Door bouw- en sloopactiviteiten in de tweede helft van de 20^e eeuw in het gehele plangebied kunnen archeologische resten zijn vergraven.
7. Locatie: Noorden van het plangebied.
8. Uiterlijke kenmerken (prospectie kenmerken): Archeologische resten kenmerken zich door een

³ Beckers 2020.

⁴ Overgenomen van Beckers 2020, 16-17.

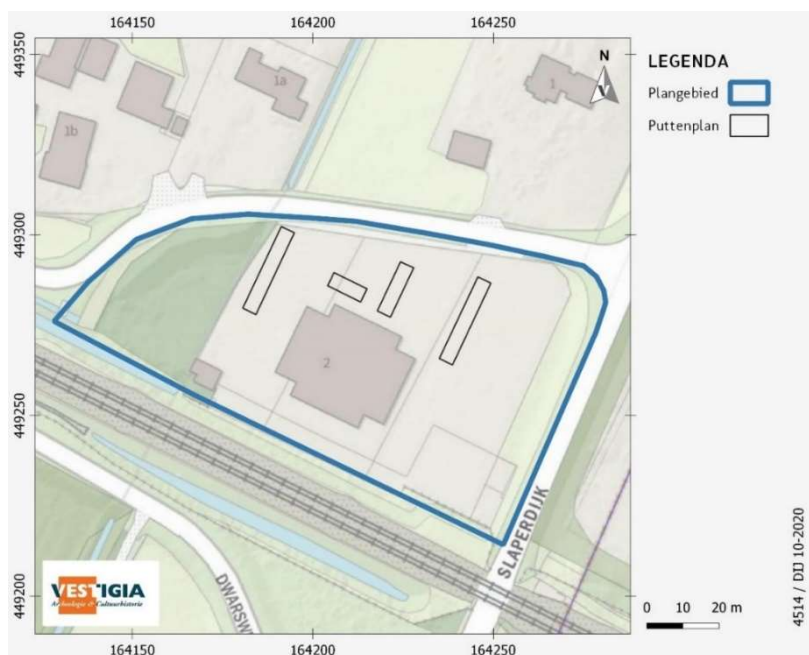
concentratie van aardewerk en bouwpuin in het vondstniveau en door een sporenniveau.

3 Onderzoeksmethode

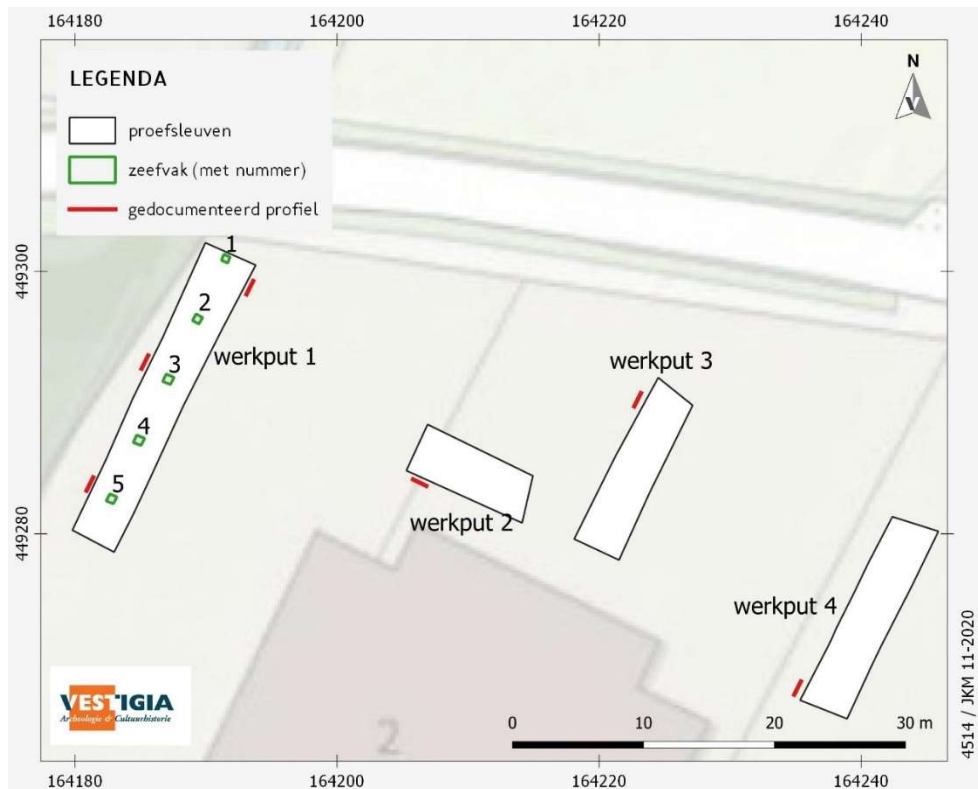
3.1 Voorbereiding en veldwerk

Het onderzoek is uitgevoerd conform de KNA 4.1, het PvE en het kwaliteitshandboek van Vestigia. Volgens het PvE moesten drie proefsleuven worden aangelegd met een omvang van 4 m x 25 m (100 m²). De putten hebben samen een omvang van 300 m². Dit is 8% van het onderzoeksgebied. De putten zijn zoveel mogelijk geprojecteerd op de nieuwbouwvlakken, maar zijn tevens voldoende verspreid en groot om het hele onderzoeksgebied te bestrijken (Afbeelding 2). In verband met kabels en leidingen was het noodzakelijk om het puttenplan aan te passen. De aanwezige gasleiding en elektriciteitskabel zouden dwars door proefsleuf 2 van het originele puttenplan heen lopen. De proefsleuf is opgedeeld in twee proefsleuven: een sleuf met een noordwest-zuidoost oriëntatie van 10 x 4 m en een sleuf met een noordnoordoost-zuidzuidwest oriëntatie van 15 x 4 m (Afbeelding 3). De meest oostelijke proefsleuf kon vanwege onvoorziene stroomkabels en door ligging in de toegang van het plangebied, aan noordelijke zijde niet over de volle lengte worden aangelegd. De dekking is nog steeds afdoende voor een betrouwbare archeologische waardering van het plangebied en specifiek de bouwkeuzen.

Op dinsdag 2 oktober zijn de vier proefsleuven gegraven. De proefsleuven zijn aangelegd door een graafmachine met gladde bak, onder begeleiding van een sr. KNA-archeoloog. Het veldwerk is gestart met de meest westelijke proefsleuf (werkput 1), omdat hier vijf zeefvakken aangelegd moesten worden in verband met de paleo-sol die tijdens het voorgaande booronderzoek op deze locatie in boring 1 is aangetroffen (Afbeelding 4, zie ook Kaart 2). Het vlak is aangelegd in de top van het onverstoorte dekzand en is handmatig opgeschaafd voor vondstverzameling en het vaststellen van sporen. Tijdens het afgraven van de grond is die onderzocht met de metaaldetector op de aanwezigheid van metalen voorwerpen. Elk vlak is gefotografeerd, getekend, ingemeten en nog eens met een metaaldetector onderzocht. In werkput 1 zijn drie profielkolommen gedocumenteerd, omdat het bodemprofiel richting het zuiden veranderde (Afbeelding 4, zie ook Kaart 2). In de overige werkputten is volstaan met één profielkolom per put. Conform het PvE zijn in werkput 1 ter hoogte van de betreffende boring en telkens op 5 m afstand vijf zeefvakken bemonsterd. Met de schep is het zeefvak verdiept tot de top van de paleo-sol en is de grijze laag gezeefd over een 3 mm-zeef (Afbeelding 5). Daarbij is vooral gelet op kleine aanwijzingen van stukjes houtskool en vuursteensplinters.

Afbeelding 3: Aangepast puttenplan. Bron: OpenTopo achtergrondkaart, CC-BY Ministerie van Veiligheid en Justitie – Instituut Fysieke Veiligheid 2018

Afbeelding 4: Alle puttenkaart met daarop ook de profielen en zeefvakken weergegeven. Bron: OpenTopo achtergrondkaart, CC-BY Ministerie van Veiligheid en Justitie - Instituut Fysieke Veiligheid 2018.

Afbeelding 5: Een impressie van de zeefwerkzaamheden in werkput 1. Bron: Vestigia.

3.2 Uitwerking en rapportage

De uitwerking heeft plaatsgevonden conform de in de beroepsgroep geldende richtlijnen vastgelegd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.1) en conform het PvE. Alle informatie is aangemeld bij Archis en het E-depot en de documentatie is aangeleverd aan het provinciaal archeologisch depot Utrecht conform de daarvoor geldende normen en eisen in de KNA en het van het provinciale depot.

3.3 Medewerkers onderzoek

Het veldwerk is uitgevoerd door E. Eimermann (senior KNA archeoloog), R.M. Brouwer (KNA archeoloog MA), D. Ijdo (KNA Archeoloog BA), en W. Jongbloed op 27 oktober 2020. Het mechanisch hydraulisch graafwerk hierbij was in handen van Loon- en Grondverzetbedrijf Schimmel BV. De technische uitwerking is verricht door R. Brouwer en D. Ijdo en het kaartmateriaal is vervaardigd door J. Kerpentier-McDonald. Het vondstmateriaal is geanalyseerd door E. Eimermann en C.W. Koot. Het advies is opgesteld door E. Eimermann en C.W. Koot.

4 Resultaten veldonderzoek

4.1 Landschap en bodem

Uit het voorgaande booronderzoek is gebleken dat de bodemopbouw van top naar basis over het algemeen bestaat uit klinkerverharding, opgebracht bouwzand, bouwvoor/omgewerkte grond, AE-horizont, E-horizont, B-horizont, BC-horizont, en C-horizont. In een aantal boringen is in de C-horizont een paleo-sol waargenomen.⁵

In het proefsleuvenonderzoek zijn zes profielkolommen gedocumenteerd. De bodemopbouw in de profielen komt sterk overeen met de resultaten uit het booronderzoek. In werkput 3 en 4 is het bodemprofiel deels verstoord door stroomkabels die niet op de KLIC stonden aangegeven (Afbeelding 6). Onder de klinkerverharding en het bouwzand is een restant van een verploegde en deels machinaal omgewoelde oudere akkerlaag aanwezig. Daaronder is een scherpe overgang aanwezig naar de top van het dekzand (Afbeelding 7). In het noordelijk deel van werkput 1 gaat het hier direct om de C-horizont (Afbeelding 8), maar in het zuidelijk deel is een grotere mate aan bodemvorming aanwezig met restanten van de oorspronkelijke veldpodzol (met delen van de E-, B, B/C-horizonten) (Afbeelding 9, zie ook Bijlage 2). Op deze overgang naar waarschijnlijk meer de flank van de dekzandwielving t.o.v. het noordelijke deel, kwam in het vlak een oost-west gerichte baan naar voren met beduidend meer ijzerneerslag (Afbeelding 10, zie ook Kaart 3). Het is goed mogelijk dat hier oorspronkelijk sprake was van een kleine depressie en ter plekke meer waterstilstand. In de overige putten zijn de B- en ook nog een gedeelte van de E-horizont bewaard gebleven. In werkput 4 is daarbij nog een humusrijke B-horizont aanwijsbaar (Bh-horizont) (Afbeelding 11). De bodemvormende kenmerken wijzen erop dat het onderzoeksgebied meer op de flank van een dekzandwielving bevindt en dat de top meer in noordwestelijke richting te zoeken is.

Op een dieper niveau is de paleo-sol zichtbaar als een grijze, wat uitgeloogde laag, doorwoeld met waarschijnlijk kevergangen en ander kruipend en gravend klein bodemleven, alsmede een lichte zweem aan minieme houtskooldeeltjes bevattend. Het grondwater heeft door fluctuaties door de seizoenen aan de top ijzerneerslag ten gevolg gehad. Deze oude bodemvorming in het dekzand lijkt als aangezicht sterk op de typische Laag van Usselo die in grote delen van het dekzand in Midden-, Oost- en Zuid-Nederland wordt aangetroffen. Het viel echter direct op dat de dikte nogal fluctueert naar gelang de micro-wielvingen in dit zeer oude landschap, in dat geval van laat-Paleolithische oorsprong (Allerød-interstadiaal aan het einde van de laatste IJstijd).

⁵ Beckers 2020, 19.

Afbeelding 6: Eén van de kabels in werkput 4 waardoor de bodem verstoord is geraakt. Foto genomen richting het zuidoosten. Bron: Vestigia.

Afbeelding 7: De scherpe overgang van bouwzand naar akkerlaag en van akkerlaag naar dekzand in de profielkolom van werkput 3. Bron: Vestigia.

Afbeelding 8: Profiel 1 (meest noordelijk) in werkput 1. Bron: Vestigia.

Afbeelding 9: Veldpodzol in profiel 3 (meest zuidelijk) van werkput 1. Bron: Vestigia.

Afbeelding 10: Vlakfoto van werkput 1 met daarop spoor 1001 (depressie). Foto genomen richting het westen. Bron: Vestigia.

Afbeelding 11: Profielkolom in werkput 4. Foto richting het westen genomen. Bron: Vestigia.

4.2 Sporen en structuren

In het vooronderzoek is een archeologische verwachting opgesteld van de aan te treffen tijdsperioden en complextypen. Sporen en vondsten uit het Laat-Paleolithicum tot en met het Laat-Neolithicum A en de Late Middeleeuwen tot en met de Nieuwe tijd zouden aanwezig kunnen zijn. Bij het proefsleuvenonderzoek zijn slechts twee sporen gevonden uit de Nieuwe tijd. Het betreft akkergrond en een paalspoor van recente aard.

Volgens de eigenaar was het terrein tot midden 20^e eeuw in gebruik als aardappelveld en stonden er enkele schuren behorende bij de boerderij aan de overzijde van de Haarweg. Een recente paalkuil van deze schuur is aangetroffen in het profiel van werkput 2 en oversnijdt het restant van de akkerlaag (Afbeelding 12).

Afbeelding 12: In de profielkolom van werkput 2 is te zien hoe een recente paalkuil de akkerlaag doorsnijdt. Bron: Vestigia.

In werkput 3 kwam een noordnoordoost-zuidzuidwest gerichte strook naar voren met een sterk humeus tot licht venig karakter (Afbeelding 13, zie ook Kaart 3). Dit lijkt deel van de akkergrond te zijn die hier waarschijnlijk ook een natuurlijke laagte heeft afgedekt en door het natte karakter ervan met enige veenvorming tot gevolg. Na couperen lijkt het spoor enigszins op een greppel (Afbeelding 14). Wellicht betreft het een perceleringssloot. Op historische kaartbeelden komt het spoor echter niet overeen met de destijds aanwezige percelering.

Afbeelding 13: Vlakfoto van werkput 3 met daarop spoor 3001 (akkergrond). Bron: Vestigia.

Afbeelding 14 Coupe van spoor 3001 in werkput 3. Bron: Vestigia.

4.3 Vondsten

Vier vondstnummers zijn uitgeschreven. Het vondstmateriaal bestaat uit aardewerk, bouwkeramiek en metalen voorwerpen. In totaal zijn er twee fragmenten keramiek, twee fragmenten bouwkeramiek, en twee stukken metaal verzameld met een totaal gewicht van 290 gram. De vondsten kunnen gedateerd worden in de Nieuwe tijd.

In de akkerlaag van werkput 1 zijn twee baksteenfragmenten, een fragment roodbakkerd aardewerk, en een granaatscherf uit de Tweede Wereldoorlog verzameld (Afbeelding 15). Het fragment roodbakkerd aardewerk dateert in de 17^e tot 18^e eeuw na Chr. De scherf is te klein om de functie van het oorspronkelijke object te bepalen. Een mogelijkheid is dat het aardewerk gebruikt is bij voedselbereiding of consumptie. Uit spoor 3001 kwamen een spijker en een aardewerkfragment van industrieel wit. Het fragment industrieel wit dateert in de 19^e tot 20^e eeuw na Chr.

Afbeelding 15: Granaatscherf uit de akkerlaag in werkput 1. Bron: Vestigia.

De vondsten zijn niet specifiek van aard of bijzonder om te bewaren of relevant voor nader onderzoek. In overleg met het provinciaal archeologisch depot Utrecht zal getracht worden de vondsten te deselecteren voor deponering.

4.4 Monsters

In werkput 1 zijn vijf zeefvakken bemonsterd. Met de schep is het zeefvak verdiept tot de top van de paleo-sol en is de grijze laag gezeefd over een 3 mm-zeef. In geen van de vijf zeefvakken zijn stukjes houtskool of vuursteensplinters aangetroffen die zouden kunnen wijzen op een jacht- en extractiekamp uit het Laat-Paleolithicum. Bij de zeefvakken werd duidelijk hoe sterk de dikte van de paleo-sol fluctueert en het oorspronkelijk micro-reliëf zal hebben gevolgd. We kunnen dan ook niet anders concluderen dat deze paleo-sol, mogelijk de laat-Paleolithische Laag van Usselo, geen aanwijzingen van menselijke activiteiten in zich herbergt (Afbeelding 16).

Afbeelding 16: Zeefvak 3, bij boring 1 uit het vooronderzoek, met de uitgezeefde paleo-sol (de grijze laag bij het kleine maatbalkje). Bron: Vestigia.

5 Conclusie en advies

5.1 Conclusie veldonderzoek

In de werkputten 1 tot en met 4 zijn geen sporen- of vondstconcentratie waargenomen. Evenmin zijn in werkput 1 in de paleo-sol stukjes houtskool, vuursteen- of ander bewerkt natuursteen gevonden, ook niet in de zeefresiduen uit de vijf zeefvakken. De restanten van de oudere akker gaat gezien het materiaal niet verder terug dan 18^e tot midden 20^e eeuw. De bodemvormende kenmerken wijzen erop dat het plangebied meer op de flank van een dekzandwelving bevindt en dat de top meer in noordwestelijke richting te zoeken is. Gezien het ontbreken van relevante archeologische sporen of een relevante vondststrooiing is geen archeologische vindplaats te definiëren.

5.2 Waardering

Aangezien hier geen sprake is van een vindplaats in de betekenis van een concentratie aan sporen en/of vondsten is het niet nodig een waardering van een archeologische monumentenzorgvindplaats op te stellen aan de hand van Bijlage IV van de KNA.

5.3 Selectieadvies

Op basis van de uitkomsten van het inventariserende veldonderzoek in de vorm van proefsleuven concludeert *Vestigia Archeologie & Cultuurhistorie* voor het plangebied aan de Haarweg 2 te Overberg (feitelijk Haarweg 1a) dat geen aanvullende maatregelen dienen te worden getroffen in het kader van het gemeentelijk archeologisch monumentenzorgbeleid. Het onderhavige plangebied kan naar oordeel van *Vestigia* worden vrijgegeven voor de voorgenomen bouwplannen.

Aangezien het nooit volledig is uit te sluiten dat tijdens grondverzet een archeologische 'toevalsvondst' wordt gedaan, hoe klein de kans hierop ook is voor het plangebied Haarweg 2 in Overberg, is het wenselijk de uitvoerder van dit grondwerk te wijzen op de plicht om hiervan zo spoedig mogelijk melding te doen bij de gemeente Utrechtse Heuvelrug en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (Erfgoedwet, artikel 5.10 Archeologische toevalsvondst).

6 Formele beantwoording onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen bij het inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven zijn:

1. Wat is de lithologische, lithogenetische en geologische bodemopbouw van het onderzoeksgebied?

De bodemopbouw in het onderzoeksgebied bestaat over het algemeen van top tot basis uit klinkerverharding, opgebracht bouwzand, en dekzand. Onder de klinkerverharding en het bouwzand is een restant van een verploegde en deels machinaal omgewoelde oudere akkerlaag aanwezig. Daaronder is een scherpe overgang aanwezig naar de top van het dekzand. In het noordelijk deel van werkput 1 gaat het hier direct om de C-horizont, maar in het zuidelijk deel is een grotere mate aan bodemvorming aanwezig met restanten van de oorspronkelijke veldpodzol (met delen van de E-, B, B/C-horizonten). Op deze overgang naar waarschijnlijk meer de flank van de dekzandwelving ten opzichte van het noordelijk deel, kwam in het vlak een oost-west gerichte baan naar voren met beduidend meer ijzerneerslag. Het is goed mogelijk dat hier oorspronkelijk sprake was van een kleine depressie en ter plekke meer waterstilstand. In de overige putten zijn de B- en ook nog een gedeelte van de E-horizont bewaard gebleven. In werkput 4 is daarbij nog een humusrijke B-horizont aanwijsbaar (Bh-horizont). De bodemvormende kenmerken wijzen erop dat het plangebied meer op de flank van een dekzandwelving bevindt en dat de top meer in noordwestelijke richting te zoeken is.

Op een dieper niveau is de paleo-sol zichtbaar als een grijze, wat uitgeloopte laag, doorwoeld met waarschijnlijk kevergangen en ander kruipend en gravend klein bodemleven, alsmede een lichte zweem aan minieme houtskooldeeltjes bevattend. Het grondwater heeft door fluctuaties door de seizoenen aan de top ijzerneerslag ten gevolg gehad. Deze oude bodemvorming in het dekzand lijkt als aangezicht sterk op de typische Laag van Usselo die in grote delen van het dekzand in Midden-, Oost- en Zuid-Nederland wordt aangetroffen. Het viel echter direct op dat de dikte nogal fluctueert naar gelang de micro-welvingen in dit zeer oude landschap, in dat geval van laat-Paleolithische oorsprong (Allerød-interstadiaal aan het einde van de laatste IJstijd).

2. In welke mate is het onderzoeksgebied verstoord?

Werkput 3 en 4 zijn in zekere mate verstoord door stroomkabels die niet op de KLIC stonden aangegeven. Maar in het algemeen geldt dat de bodemopbouw onder het klinkerplaveisel intact is. Het is onbekend hoe dit is onder het bebouwd oppervlak.

3. Indien sporen en/of structuren aanwezig zijn, wat is de aard, omvang, datering, fasering en conserveringstoestand van de sporen en structuren?

In het onderzoeksgebied zijn slechts twee sporen gevonden uit de Nieuwe Tijd. Het betreft een akkerlaag en een paalspoor van recente aard.

4. Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig en hoe is de conserveringstoestand van de verschillende vondstcategorieën?

Het vondstmateriaal bestaat uit aardewerk, bouwkeramiek en metalen voorwerpen. In totaal zijn twee fragmenten keramiek, twee fragmenten bouwkeramiek, en twee stukken metaal gevonden met een gezamenlijk gewicht van 290 gram. Het aardewerk en bouwkeramiek zijn sterk gefragmenteerd. Op de metalen voorwerpen zit roest.

5. Wat is de datering van de archeologische vondsten, tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij en hoe is de conserveringstoestand?

In de akkerlaag van werkput 1 zijn twee baksteenfragmenten, een fragment roodbakkerd aardewerk, en een granaatscherf uit de Tweede Wereldoorlog verzameld (Afbeelding 15). Het fragment roodbakkerd aardewerk heeft een oppervlakte behandeling van loodglazuur. De scherf dateert in de 17^e tot 18^e eeuw na Chr. De scherf is te klein om de functie van het oorspronkelijke object te bepalen. Een mogelijkheid is dat het aardewerk gebruikt is bij voedselbereiding of consumptie.

Uit spoor 3001 kwamen een spijker en een aardewerkfragment van industrieel wit. Het fragment industrieel

wit dateert in de 19^e tot 20^e eeuw na Chr.

Voor de conserveringstoestand van de vondsten zie vraag 4.

6. Wat is de ruimtelijke spreiding van de archeologische resten, zowel horizontaal als verticaal / stratigrafisch?

In het onderzoeksgebied zijn geen sporen- of vondstconcentratie waargenomen, dus is er geen ruimtelijke spreiding vast te stellen.

7. Conclusie: zijn binnen het onderzoeksgebied één of meer archeologische vindplaatsen aanwezig? In het bijzonder:

A. Zijn er resten uit het Paleolithicum aanwezig? (zo ja, omschrijf)

Er zijn geen resten uit het Paleolithicum aanwezig.

B. Zijn er resten uit de Middeleeuwen of Nieuwe tijd aanwezig? (zo ja, omschrijf)

Er zijn enkele voorwerpen uit de Nieuwe tijd aanwezig, maar er valt niet te spreken van een vindplaats.

8. Hoe passen eventueel aangetroffen resten binnen het nu bekende beeld van de bewoningsgeschiedenis van de regio?

In het onderzoeksgebied zijn geen sporen- of vondstconcentratie waargenomen, dus het is niet mogelijk om deze vraag te beantwoorden.

9. Is sprake van (een) behoudenswaardige vindplaats(en) op basis van de criteria voor het waarderen van vindplaatsen uit KNA 4.1?

Gezien het ontbreken van relevante archeologische sporen of een relevante vondststrooiing is geen archeologische vindplaats te definiëren.

10. Bij afwezigheid van archeologische resten; wat is hiervoor de verklaring?

Aangenomen wordt dat de mens relatief hoge delen van het landschap prefereerde voor (tijdelijke) bewoning. De bodemvormende kenmerken wijzen erop dat het onderzoeksgebied meer op de flank van een dekzandwieling bevindt en dat de top meer in noordwestelijke richting te zoeken is.

11. Is vervolgonderzoek noodzakelijk en in welke vorm?

Vervolgonderzoek is niet noodzakelijk.

Literatuur en digitale bronnen,

Literatuur

Beckers, I.S.J., 2020: *Haarweg 2, Overberg, gemeente Utrechtse Heuvelrug: een bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen in de verkennende fase*, Utrecht (Bureau voor Archeologie-rapport 685).

Boer, A. de, 2020: *Programma van Eisen. Archeologisch proefsleuvenonderzoek. Overberg Haarweg 2*, Utrecht (Bureau voor Archeologie 2018070301).

Afbeeldingen, kaarten en bijlagen

Lijst kaarten

Kaart 1:	Ligging plangebied
Kaart 2:	Alle puttenkaart
Kaart 3:	Alle sporenkaart

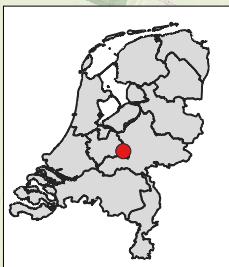
Lijst afbeeldingen

Afbeelding 1: Locatie van het plangebied. Bron: OpenTopo achtergrondkaart, CC-BY Ministerie van Veiligheid en Justitie - Instituut Fysieke Veiligheid 2018.....	5
Afbeelding 2: PvE-Puttenplan (in oranje) op verbeelding nieuw bestemmingsplan. De zwarte omlijnningen zijn de bouwputten. Bron: Figuur 14 De Boer 2020.	6
Afbeelding 3: Aangepast puttenplan. Bron: OpenTopo achtergrondkaart, CC-BY Ministerie van Veiligheid en Justitie - Instituut Fysieke Veiligheid 2018.....	10
Afbeelding 4: Alle puttenkaart met daarop ook de profielen en zeefvakken weergegeven. Bron: OpenTopo achtergrondkaart, CC-BY Ministerie van Veiligheid en Justitie - Instituut Fysieke Veiligheid 2018.	11
Afbeelding 5: Een impressie van de zeefwerkzaamheden in werkput 1. Bron: Vestigia.	11
Afbeelding 6: Eén van de kabels in werkput 4 waardoor de bodem verstoord is geraakt. Foto genomen richting het zuidoosten. Bron: Vestigia.	14
Afbeelding 7: De scherpe overgang van bouwzand naar akkerlaag en van akkerlaag naar dekzand in de profielkolom van werkput 3. Bron: Vestigia.....	14
Afbeelding 8: Profiel 1 (meest noordelijk) in werkput 1. Bron: Vestigia.	15
Afbeelding 9: Veldpodzol in profiel 3 (meest zuidelijk) van werkput 1. Bron: Vestigia.	15
Afbeelding 10: Vlakfoto van werkput 1 met daarop spoor 1001 (depressie). Foto genomen richting het westen. Bron: Vestigia.....	16
Afbeelding 11: Profielkolom in werkput 4. Foto richting het westen genomen. Bron: Vestigia.	16
Afbeelding 12: In de profielkolom van werkput 2 is te zien hoe een recente paalkuil de akkerlaag doorsnijdt. Bron: Vestigia.	17
Afbeelding 13: Vlakfoto van werkput 3 met daarop spoor 3001 (akkergrond). Bron: Vestigia.....	18
Afbeelding 14: Coupe van spoor 3001 in werkput 3. Bron: Vestigia.....	18
Afbeelding 15: Granaatscherf uit de akkerlaag in werkput 1. Bron: Vestigia.....	19
Afbeelding 16: Zeefvak 3, bij boring 1 uit het vooronderzoek, met de uitgezeefde paleo-sol (de grijze laag bij het kleine maatbalkje). Bron: Vestigia.....	19

Bijlagen

- Bijlage 1: Overzicht van archeologische en geologische perioden
Bijlage 2: Gedigitaliseerde versie van profiel 3 in werkput 1

KAART 1 - LIGGING PLANGEBIED

449500

449000

163500

164000

164500

LEGENDA

 plangebied

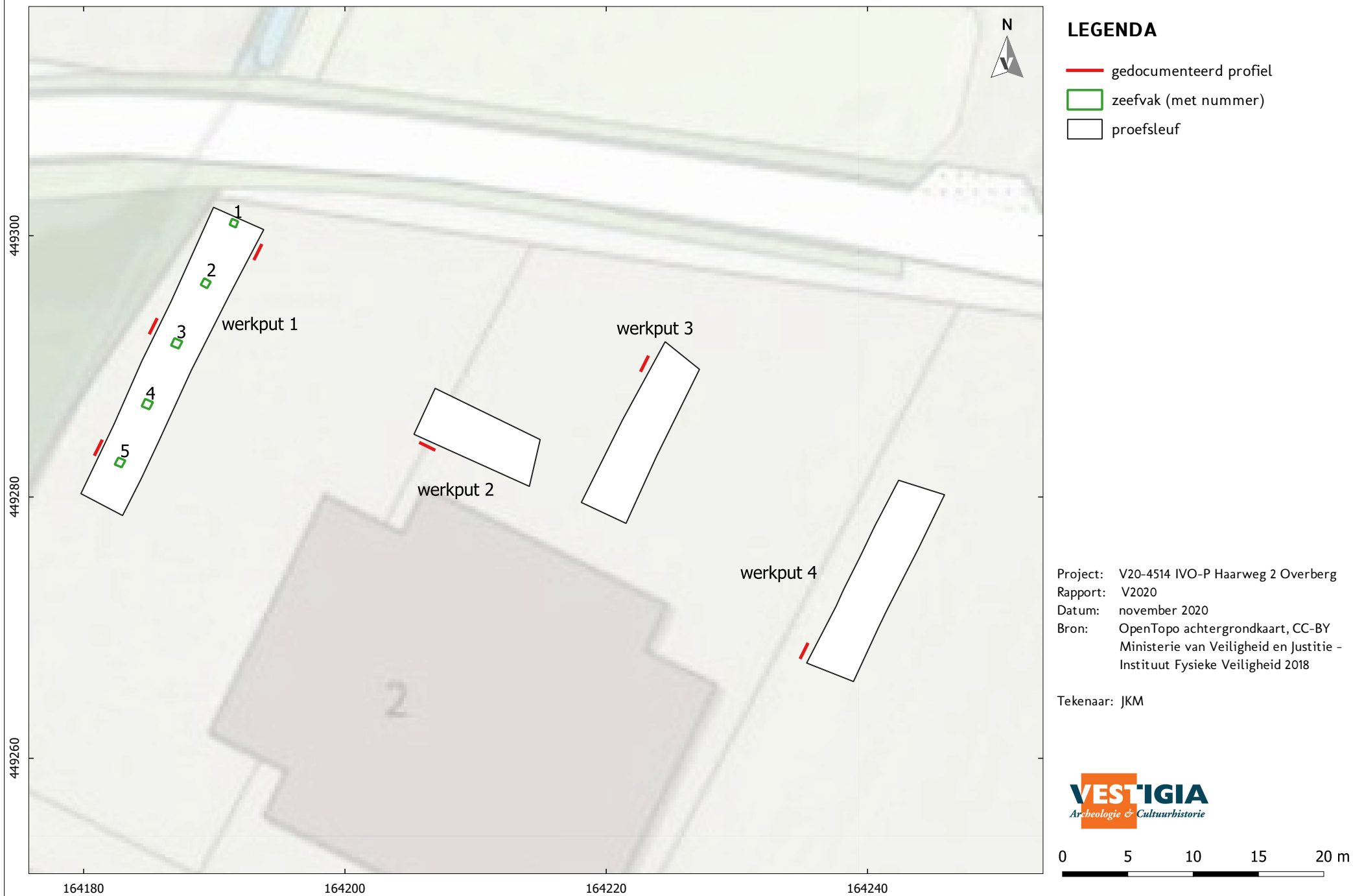
Project: V20-4514 IVO-P Haarweg 2 Overberg
 Rapport: V2020
 Datum: november 2020
 Bron: OpenTopo achtergrondkaart, CC-BY
 Ministerie van Veiligheid en Justitie -
 Instituut Fysieke Veiligheid 2018

Tekenaar: JKM

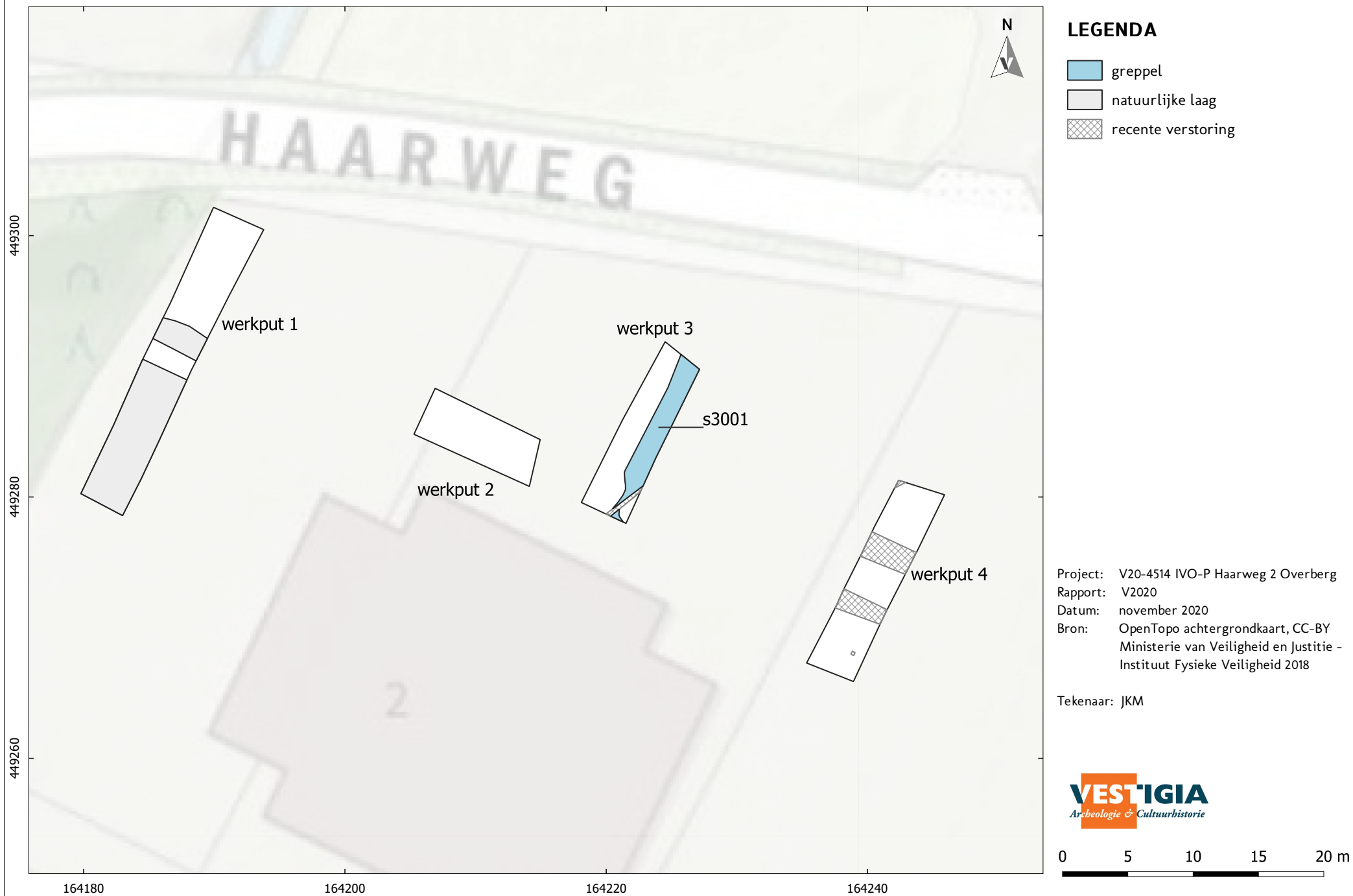
VESTIGIA
 Archeologie & Cultuurhistorie

0 100 200 300 m

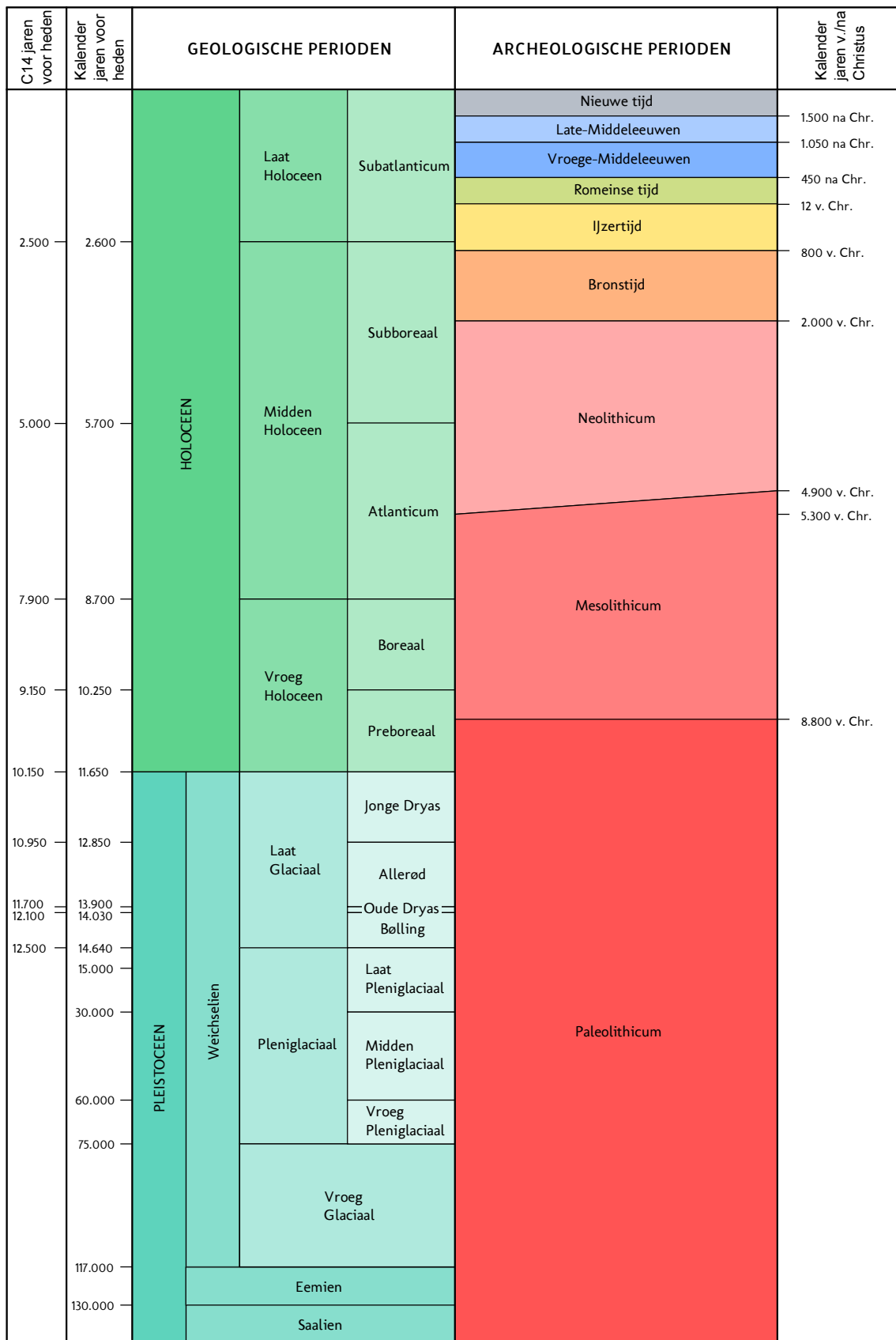
KAART 2 - ALLEPUTTENKAART

KAART 3 - ALLESPORENKAART

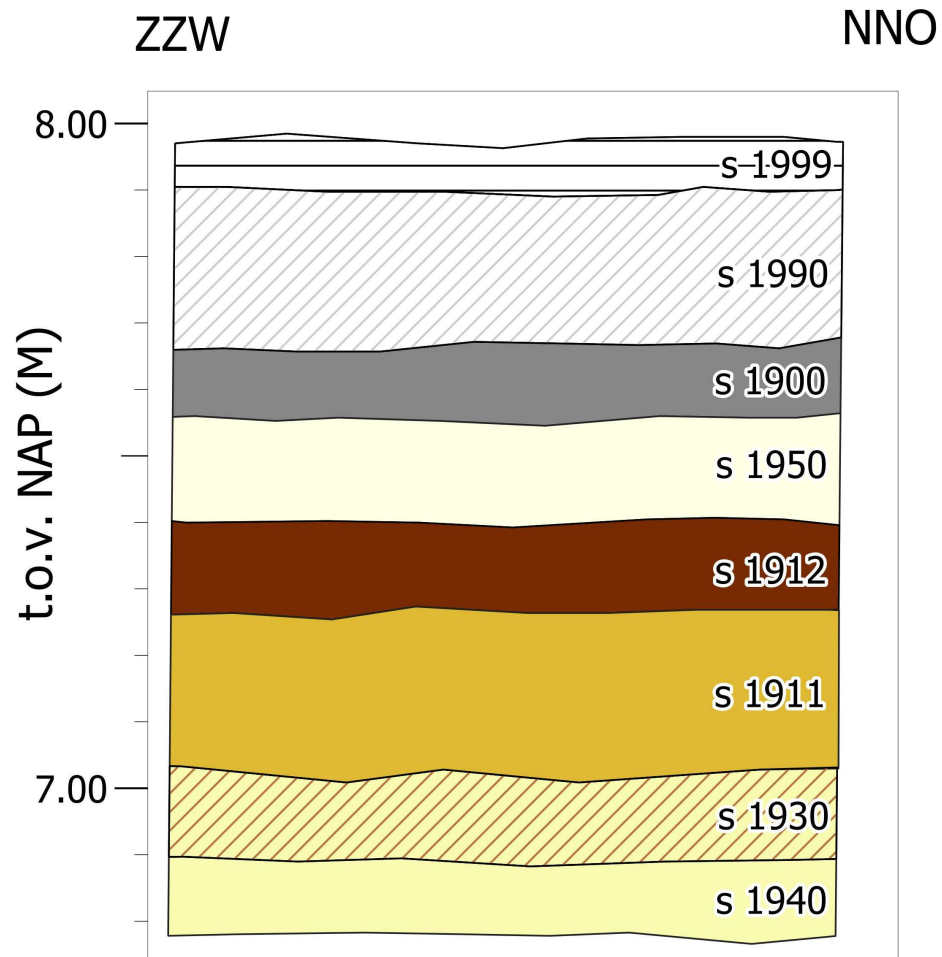
Bijlage 1 Overzicht archeologische en geologische perioden

C14 ouderdommen en gekalibreerde ouderdommen van het Holocene volgens Van Geel et al. (1980/1981). C14 ouderdom van het Laat Glaciaal volgens Hoek (2001/2008) en gekalibreerde ouderdommen van het Laat Glaciaal volgens Rasmussen et al. (2006). Overige pleistocene chronostratigrafie volgens Westerhoff et al. (2003). Archeologische perioden van de prehistorie volgens Louwe Kooijmans et al. (2005) en overige archeologische perioden volgens Archis.

Periode	Van - tot
Vroeg-Paleolithicum	tot 300.000 voor Chr.
Midden-Paleolithicum	300.000-35.000 voor Chr.
Laat-Paleolithicum	35.000-8800 voor Chr.
Vroeg-Mesolithicum	88.00-7100 voor Chr.
Midden-Mesolithicum	7100-6450 voor Chr.
Laat-Mesolithicum	6450-4900 voor Chr.
Vroeg-Neolithicum	5300-4200 voor Chr.
Midden-Neolithicum	4200-2850 voor Chr.
Laat-Neolithicum	2850-2000 voor Chr.
Vroege-Bronstijd	2000-1800 voor Chr.
Midden-Bronstijd	1800-1100 voor Chr.
Late-Bronstijd	1100-800 voor Chr.
Vroege-IJzertijd	800-500 voor Chr.
Midden-IJzertijd	500-250 voor Chr.
Late-IJzertijd	250-12 voor Chr.
Vroeg-Romeinse tijd	12 voor-70 na Chr.
Midden-Romeinse tijd	70-270 na Chr.
Laat-Romeinse tijd	270-450 na Chr.
Vroege-Middeleeuwen	450-1050 na Chr.
Late-Middeleeuwen	1050-1500 na Chr.
Nieuwe Tijd A	1500-1650 na Chr.
Nieuwe Tijd B	1650-1850 na Chr.
Nieuwe Tijd C	1850-1950 na Chr.

Bijlage 2 Gedigitaliseerde versie van profiel 3 in werkput 1

LEGENDA

- ophoging
- bestrating
- A - horizont; bouwvoor
- E - horizont
- B - horizont met ingespoelde humus
- BC - horizont
- paleosol
- oud dekzand

This text was set using the following freely available font software:

Allerta Copyright (c) 2010, Matt McInerney (<http://pixelspread.com>),
with Reserved Font Name Allerta.

Inconsolata_dz Copyright (c) 2006, Raph Levien (<http://www.levien.com>),
with Reserved Font Name <Inconsolata>.
Copyright (c) 2009, David Zhou (<http://blog.nodnod.net/>)
with Reserved Font Name <Inconsolata_dz>.

Molengo_Vestigia Copyright (c) 2007, Denis Moyogo Jacquerye,
with Reserved Font Name <Molengo>.
Copyright (c) 2011, Vestigia BV Archeologie & Cultuurhistorie (www.vestigia.nl),
with Reserved Font Name <Molengo_Vestigia>; available at www.vestigia.nl/fonts.

This Font Software is licensed under the SIL Open Font License, Version 1.1.
The license is available with a FAQ at: <http://scripts.sil.org/OFL>

Vestigia BV *Archeologie & Cultuurhistorie*
Spoorstraat 5
3811 MN Amersfoort
Nederland

Telefoon 033 277 92 00
E-mail info@vestigia.nl
Website www.vestigia.nl

K.v.K. Gooi- en Eemland 32078894

Erfgoedingenieurs

“Engineering the past, creating the future”

